

Denisa Sedláčková

**Katrine Fangen, Thomas Johansson,
Nils Hammarén (eds.): *Young Migrants.
Exclusion and Belonging in Europe***

New York: Palgrave MacMillan. 2012. 232 s. ISBN 9780230298873.

Kniha *Young Migrants. Exclusion and Belonging in Europe* (Mladí migranti. Jejich vyloučení a přináležení v Evropě) ze série *Migrace*, diaspora a občanství vychází z tříletého kvalitativního výzkumu EUMARGINS prováděného napříč sedmi státy Evropy – Itálií, Velkou Británií, Norskem, Francií, Španělskem, Švédskem a Estonskem. Jako taková je první sbírkou výpovědí o životních zkušenostech mladých migrantů v různých kontextech evropských migračních režimů. Publikace editovaná Katrine Fangen, profesorkou a vědeckou koordinátorkou EUMARGINS na Univerzitě v Oslo, a Thomasem Johanssonem a Nilssem Hammarénem z Univerzity v Göteborgu si klade za cíl vykreslit komplexní obraz toho, jak mladí imigranti konstruují své identity ve vztahu k odlišným národním, kulturním a lokálním kontextům, zatímco se pohybují mezi odlišnými sociálními a kulturními arénami.

Přestože jde de facto o sborník, je kniha uceleným výstupem práce výzkumníků ze sedmi univerzit v sedmi zemích, zarámovaným společným analytickým rámcem. To umožňuje nejen detailní pohled na zkušenosti mladých imigrantů, ale také analytické srovnání mezi zastoupenými zeměmi, které představují různé migrační režimy, včetně zemí s koloniální historií, odlišné přístupy k migrantům i sociálnímu zabezpečení obecně. Autorky a autoři se zaměřují na mladé lidi zhruba do třiceti let, a to v první i druhé generaci imigrantů, tedy v období intenzivní konstrukce identity, jež je v případě imigrantů a příslušníků (etnických) menšin významně ovlivňována zkušenostmi inkluze, exkluze či diskriminace. Téma sociálního vyloučení celou knihu propojuje a je analyzováno v odlišných sociálních prostředích s odkazy na kvantitativní data. Cílem této studie je konfrontovat modely sociálních států, modelů integrace a strategií identity, a ukázat tak, jak vzorce inkluze/exkluze nabírají odlišné formy v různých úrovních analýzy: strukturální, poziční (tedy na mezoúrovni) a individuální. Před čtenářem je tak vykreslen podrobný obraz žitých zkušeností mladých imigrantů a propojení jejich individuálních životních trajektorií s faktory, které přispívají k sociální exkluzi a inkluzi v odlišných národních státech. Tento obraz pak vůbec nekoresponduje s „hrozivým migrantem“, kterého tak ráda prezentují evropská média.

Kniha se skládá z osmi kapitol, z nichž první tři představují teoretický rámec a metodologii výzkumu, následující čtyři sociální inkluzi a exkluzi v odlišných arénách a závěrečná, osmá kapitola pak celý výzkum shrnuje. Fangen, Hammarén a Johansson v první kapitole „Prezentace analytického rámce“ představují východiska celého projektu. Zdůrazňují intersekcionalní přístup, který bere v potaz průsečíky genderu, etnicity, sociální třídy

a generačního postavení. Analýza sociální exkluze a inkluze pak podle autorů musí překročit hranice lokální komunity a různých sociálních arén už proto, že životy mladých lidí se neodhrávají pouze uvnitř nich. Namísto toho je třeba vnímat inkluzi a exkluzi v závislosti na ne/participaci a ne/přináležení mladých lidí v místních komunitách, skupinách jejich vrstevníků a jejich politické a občanské participaci.

V druhé kapitole nazvané „Analýza životních příběhů napříč národními hranicemi“ diskutuje vědecká koordinátorka projektu Katrine Fangen metodologický a analytický přístup výzkumu a také problémy, jež přináší komparativní multi-národní přístup etnografie prováděné naráz v různých státech, která propojuje mikro a makro analýzu. Vzhledem k tomu, že se jedná o první kvalitativní výzkum tohoto rozsahu, jsou přínosné zejména její postřehy ke komunikaci mezi členy sedmi národních výzkumných týmů, technickému zabezpečení celého projektu i analýzy dat.

Třetí kapitola „Migrace a podmínky inkluze“, kterou napsali Les Back a Shamsir Sinha, zasazuje celý výzkum do širšího, globálního rámce měnících se migračních režimů a geopolitického uspořádání. Skrze „ukázkové“ životní příběhy mladých imigrantů demonstruje odlišnost národních kontextů a také variabilitu životních zkušeností mladých migrantů (od mezinárodních studentů s dobrým finančním zajištěním až po nelegální migranty bez dokumentů). Autoři zde ukazují, že abychom porozuměli *lokálním* zkušenostem migrantů, je třeba je zasadit do *národního* kontextu limitů, které na ně uvalují jejich migrační kategorie a také migrační a sociální politiky jednotlivých států a *nadnárodní/globální* hraniční kontroly v Evropské unii.

„Stezky ve vzdělávání“, čtvrtá kapitola Judit Strömpl, Kristjana Kaldura a Anny Markiny, se věnuje vylučujícím praktikám a zvládnání integrace a inkluze ve školách. Příběhy mladých migrantů z různých zemí ilustrují, jak různé vzdělávací systémy a strategie ovlivňují přístup k vyššímu vzdělávání a následné začlenění na pracovní trh, tedy dvě oblasti, které jsou považovány za klíčové pro inkluzi do společnosti. Poukazují nejen na jazykové kompetence, které ovlivňují úspěch ve škole, ale i na další důležité faktory, které vstupují do hry. Autoři zde staví do protikladu situaci etiopského mladíka v Norsku a čínské dívky ve Francii. Norské školství je více integrativní a klade důraz na multikulturní přístup, který umožňuje začlenění imigrantů. Ti se často po čase hlásí k norské identitě, nejsou ale zároveň „nuceni“ opustit své další, národní nebo etnické, identity. Francouzský školský systém je naopak asimilacionistický a reprodukuje francouzskou identitu. Pro úspěch ve francouzských školách, a tedy i začlenění na trh práce a do francouzské společnosti, je pro imigranty prakticky nutné identifikovat se jen a pouze jako Francouzi. Potlačení či opuštění jiné než francouzské identity je pak klíčem k úspěchu. Nicméně, jak autoři v závěru kapitoly ukazují, nějaké formy segregace ve vzdělávání našli v každé ze zkoumaných zemí, byť na odlišných úrovních. Norský a švédský model zabraňuje systémové segregaci, na rozdíl od modelu Francie, segregace se zde ovšem odehrává na osobní úrovni a je často vedena kolem rasových linií.

Na tuto kapitolu pak přímo navazuje kapitola pátá „Rozdílné dimenze inkluze na pracovním trhu“ autorů Vincenta Ferryho, Marie Lambert a Gregory Prouvé, která analyzuje rozdíly v inkluzi na trh práce mezi jednotlivými zeměmi a to, jaká usnadnění mladým migrantům nabízejí a jaké překážky před ně kladou. Autoři zde vychází z přesvědčení, že právě integrace na trh práce je klíčová pro celkovou inkluzi migrantů. Z výzkumu pak vyplývají

dvě kategorie zemí – ty, které poskytují jen minimální práva a ochranu pro migranty, a nutí je tak vstupovat na sekundární a nelegální pracovní trh, a ty země, které poskytují pomoc a sociální výhody, jež vedou k lepším výsledkům při začleňování migrantů na pracovní trh. Autoři zde opět nabourávají mediální obraz migrantů, když poukazují na to, že mladí migranti chtějí pracovat, ne vždy je jim to ale díky státním politikám a diskriminaci na trhu práce umožněno.

Další kapitola „Být slyšet nebo být vidět“ od Oriola Romaního, Carlese Feixa a Andrey Lattore se věnuje aspektům participace mladých dospělých imigrantů ve veřejném životě, kterou dělí na formální participaci (například v lokálních volbách) a neformální participaci (například v různých spolcích a charitách). Tato kapitola reaguje na obecně nižší participaci mladých lidí a ještě nižší participaci migrantů. Překážky, jako jsou diskriminace či nerovná práva migrantů, jim znemožňují participovat ve volbách či komunitních spolcích v hostující zemi. Ovšem ani formální participace neochrání mladé imigranty před rasovou diskriminací. Zároveň se zde ukazuje, že participace mladých migrantů (pokud je jim umožněna a pokud sami projeví zájem) velmi často překračuje svým rozsahem a dosahem hranice národních států a sociální hranice.

V předposlední kapitole „Vytváření domova“ se Roberto Alzetta zabývá formami identit, tak jak jsou vyjadřovány v každodenní zité zkušenosti mladých migrantů. Svou analýzu umísťuje na dvě konceptuální osy – pocitů přináležení a sebe-umístění (*self-positioning*). Alzetta dochází k závěru, že navzdory odlišným národním kontextům a rozdílným geografickým, politickým, ekonomickým a socio-kulturním situacím čelí mladí migranti v Evropě obdobným problémům při vytváření své identity, které jsou, i přes odlišnosti v jednotlivých biografiích, propojeny zkušenostmi inkluze a exkluze vedenými po jazykových, rasových, etnických, náboženských či genderových liniích.

Fangen, Hammarén a Johansson v poslední kapitole nazvané „Periferie a centra – Hlasy mladých imigrantů v Evropě“ shrnují celý výzkum a poznatky z něj získané. Zatímco komparativní kvantitativní výzkumy stejného nebo podobného zaměření ukazují statistické rozdíly v „úspěšnosti“ začleňování imigrantů do odlišných evropských společností, zde jdou výzkumníci přímo k mladým imigrantům a nechávají tak zaznít jejich hlas. Jejich příběhy ukazují komplexitu toho, co znamená pro mladé migranty cítit se začleněn do společnosti – a že ne vždy můžeme vložit rovnítko mezi dobře placenou prací či vyšší vzdělání a pocit inkluze. Komplexnost tohoto fenoménu se výzkumníkům podařilo vystihnout i díky tomu, že své respondenty nehledali jen ve vyloučených imigrantských lokalitách, ale dali prostor i migrantům v „centru“ společnosti. Právě v uceleném pohledu, porovnání odlišných státních modelů a přístupů k inkluzi/exkluzi vidím největší přínos knihy pro české čtenáře.